

ABORDAREA CURRICULARĂ A CREATIVITĂȚII PREȘCOLARILOR ÎN DOCUMENTE REPREZENTATIVE PENTRU POLITICILE EDUCAȚIONALE DIN ROMÂNIA ȘI DIN REPUBLICA MOLDOVA

CZU: 37.036:373.24:37.016

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.25.2-77.18>Doctorand **Oana Iuliana ENACHE**E-mail: oana_iulia_enache@yahoo.comORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8252-9654>

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

THE CURRICULUM APPROACH TO THE CREATIVITY OF PRESCHOOLERS IN REPRESENTATIVE DOCUMENTS FOR THE EDUCATIONAL POLICIES IN ROMANIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Summary. The evolution of society has imposed adaptations of the education system, which are mainly reflected in the organization and restructuring of the curriculum at different levels. The national and international context regarding innovation and creativity is based on the European strategy for a „knowledge-based society” and „lifelong learning”, essential goals for achieving the contemporary educational ideal. The first years of life are the most favorable for developing the creativity of the future members of society, as this represents the foundation of a personality adapted to social changes. The knowledge of educational policies is the basis for the adaptability of the educational approach by the teaching staff, aiming at the curricular organization into systems of content units and activities that allow children a maximum evolution, in the context of attending pre-kindergarten and preschool education.

Keywords: creativity, legislation, preschool education, didactic activities, curriculum, regulation, education system.

Rezumat. Evoluția societății a impus adaptări ale sistemului de învățământ, reflectate mai ales în organizarea și restructurarea curriculumului pe diferite nivele. Contextul național și internațional privind inovația și creativitatea se fundamentează pe strategia europeană privind „societatea bazată pe cunoaștere” și „învățarea de-a lungul vieții” – deziderate esențiale pentru atingerea idealului educațional contemporan. Primii ani de viață sunt cei mai favorabili pentru dezvoltarea creativității viitorului membru activ al societății, aceasta reprezentând temelia unei personalități adaptate la schimbările sociale. Cunoașterea politicilor educaționale constituie baza posibilităților de adaptare a demersului educațional de către cadrele didactice, urmărind organizarea curriculară în sisteme de unități de conținut și activități care să le permită copiilor o evoluție optimă, în contextul frecventării învățământului antepreșcolar și preșcolar.

Cuvinte-cheie: creativitate, legislație, învățământ preșcolar, activități didactice, curriculum, regulament, sistem de învățământ.

INTRODUCERE

La nivel mondial, interesul pentru extinderea nivelurilor de învățământ și includerea cât mai multor copii în sistemul educațional instituționalizat a luat o amploare considerabilă, fapt identificat prin politicile macrosociale, dar și la nivel de state privind importanța momentului de debut al parcursului educativ al copiilor, cu accent pe educația antepreșcolară. Faptul că viziunea sistemică actuală ne oferă o perspectivă evolutivă pe verticală a tuturor nivelurilor de învățământ demonstrează viziunea de ansamblu pe care forurile competente o au cu privire la formarea copi-

ilor și a tinerilor, absolvenți și exponenți ai societății viitoare. Acest aspect se regăsește și în Curriculumul pentru Educație Timpurie, atât în cel din România [1, p. 2], cât și în cel din Republica Moldova [2, p. 37], care reușește să se coreleze cu recomandări și prevederi din documente promovate la nivel european (Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC); Comunicarea Comisiei Europene și Concluziile Consiliului Uniunii Europene privind educația și îngrijirea timpurie: Să oferim copiilor noștri cel mai bun start pentru lumea de mâi-

ne (2011/C/175/03); A Quality Framework for Early Childhood Education and Care – Raportul Grupului de Lucru pentru Educație și Îngrijire Timpurie de la nivelul Comisiei Europene (2014); Recomandare a Consiliului privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire a copiilor preșcolari (mai 2018) etc.), să faciliteze atingerea țintelor și implementarea unor măsuri din strategiile europene și naționale de referință pentru domeniul educației (Strategia Europa 2020, Strategia națională privind reducerea părăsirii timpurii a școlii (HG nr. 417/2015), Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (HG nr. 383/2015); Strategia națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului (HG nr. 1113/2014); Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2014–2020 (HG nr. 18/14.01.2015); Strategia națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015–2020 (HG nr. 418/2015), Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, Orizonturi 2013-2020-2030 etc., și să ofere posibilitatea inițierii și adoptării unor schimbări relevante, cu valoare constructivă, bazate pe reușitele și progresele realizate până acum.

Pe lângă viziunea sistemică a învățării și a organizării învățământului, Curriculumul pentru Educația Timpurie din 2019 oferă elemente de continuitate privind proiectarea integrată a conținuturilor curriculare, favorizând, astfel, dezvoltarea holistică a preșcolarilor în concordanță cu cerințele mediului extern. Abordarea integrată a conținuturilor curriculare facilitează construirea unor personalități dinamice, flexibile, capabile să se adapteze și să ia decizii potrivite și creative, sprijinind dezvoltarea încrederii în sine și transferul conținuturilor în situații de viață diverse. În acest context, dezvoltarea creativității preșcolarilor este considerată a fi un factor-cheie în ceea ce privește capacitatea de adaptare la situații noi, un element important al evoluției și al actualizării de sine. Educația trebuie să-l pregătească pe copil nu doar pentru realitățile imediate, ci pentru a face față provocărilor viitoare, transformărilor societății pe planul economic, tehnologic și modalităților de muncă. Pe lângă stilul didactic și strategiile creative folosite, cadrul didactic trebuie să creeze un mediu educațional favorabil dezvoltării creativității, precum și premise relaționale care să le permită preșcolarilor să formuleze întrebări, să se exprime liber, să facă alegeri, să nu fie constrânși de critici aduse la adresa calității rezultatelor lor.

În educația timpurie, creativitatea trebuie privită ca fiind o abilitate de a produce noul în situații de viață neexperimentate încă, prin explorarea unor posibilități noi, pe baza achizițiilor anterioare sau prin inter-

venții proprii originale, de a transfera cunoștințe și deprinderi în contexte noi pentru a găsi soluții viabile la problemele identificate, cu scopul adaptării la contexte inopinate, ca factor al evoluției personale.

Factorii care influențează creativitatea [3, p. 281], adaptați la specificul educației timpurii, sunt:

1. Factori interiori-structurali (psihologici):

- intelectuali, cel mai important dintre aceștia fiind gândirea divergentă, care include aptitudinile: fluiditate, flexibilitate, originalitate, elaborare, sensibilitate, redefinire; gândirea convergentă și aprehensiunea sau stilul perceptiv;

- afectiv-motivaționali: curiozitatea, pasiunea, motivația, nevoia de autorealizare;

- factori de personalitate: atitudinali, aptitudinali, temperamental;

2. Factori exterior-conjuncturali (socio-culturali): particularitățile sociale, clasa socială, grupul de apartenență, condițiile materiale;

3. Factori psihosociali: ambianța relațională, climatul psihosocial;

4. Factori socio-educaționali: nivelul educațional, influențele educative ale familiei, ale instituției de învățământ.

Cel mai important aspect al creativității nu este prezența tuturor factorilor, ci relaționarea dintre aceștia și modul lor de interacțiune. Faptul că un individ deține un potențial creativ nativ nu duce implicit la realizarea unui act creator eficient, ci doar în condiții de stimulare psihoindividuală, culturală și socială, ca rezultat al interacțiunii interdependente a acestor factori.

METODOLOGIA APLICATĂ

Utilizând analiza comparativă a documentelor ca metodă de colectare a datelor, a fost demarată studiarea actelor reglatoare cu caracter normativ privind organizarea și desfășurarea acțiunilor în unitățile de învățământ de educație timpurie din România și din Republica Moldova, precum și a aspectelor colaterale referitoare la buna creștere și dezvoltare a copiilor în acord cu siguranța acestora și cu respectarea drepturilor individuale. Documentele delimitează un cadru conceptual complex al desfășurării activităților la nivelul de învățământ corespunzător educației timpurii, contribuind la înțelegerea perspectivelor de dezvoltare a copiilor, în principal sub aspectul dezvoltării complexe și continue a acestora, în raport cu solicitările nivelurilor de învățământ superioare. Selectarea documentelor a fost realizată ca urmare a prevederilor curriculare de abordare sistemică a fiecărei trepte de învățământ, curriculumul pentru edu-

cație timpurie fiind un rezultat al politicilor naționale și mondiale, în strânsă legătură cu elemente de legislație care vizează indirect sistemul de învățământ, dar care au în vedere drepturile copiilor, accesul la educație și organizarea instituțională, colaborarea și parteneriatul cu beneficiarii indirecti, precum și asigurarea unui mediu optim de dezvoltare în unitățile de educație timpurie. Prin analiza conținutului acestora s-au delimitat aspectele care vizează în primul rând organizarea și desfășurarea sistemului de educație timpurie în România și în Republica Moldova (Tabelul 1), urmând o selectare a documentelor și a conținuturilor care menționează explicit susținerea dezvoltării personalității createore a copiilor cuprinși în educația timpurie (Tabelul 2).

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Din analiza comparativă a datelor cuprinse în Tabelul 1 se poate constata că există documente echivalente sub aspectul conținutului în ambele țări, care vizează aceleași aspecte de organizare a sistemului de educație timpurie, dar și documente specifice fiecărei țări, în acord cu politicile educaționale interne. Documentele marcate cu caractere italice se referă exclusiv la organizarea și desfășurarea activităților de educație timpurie, detaliind aspecte metodologice și de gestionare a resurselor materiale și de timp, în concordanță cu specificul vârstei copiilor antepreșcolari și preșcolari și cu nevoile de dezvoltare ale acestora.

Tabelul 1

Documente legislative cu privire la organizarea și desfășurarea sistemului de educație timpurie în România și în Republica Moldova

Documente legislative din România privind educația timpurie	Documente legislative din Republica Moldova privind educația timpurie	Discuții
Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată cu modificările și completările ulterioare în Monitorul Oficial nr. 159 din 5 martie 2014	Legea privind drepturile copilului, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 338-XIII din 15.12.94	- oferă copiilor acces egal la educație în instituțiile de învățământ și promovează importanța frecventării timpurii a acestora
Capitolul III din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 557 din 23 iunie 2004.	Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14.06.2013, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.167-172/534 din 02.08.2013	- din perspectiva prevenirii și combaterii abandonului școlar, statul impune măsuri de protecție a copiilor în acest sens, pentru încurajarea accesului la educație
Codul familiei, adoptat prin Legea nr. 4 din 4 ianuarie 1953, modificat și completat prin Legea nr. 4 din 4 aprilie 1956 și republicat în Buletinul Oficial nr. 13 din 18 aprilie 1956	Codul Familiei, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1316-XIV din 26.04.2001	- prevede importanța și îndatoririle familiei raportate la asigurarea unei educații de calitate a copiilor și accesul de timpuriu într-un mediu educațional instituționalizat
Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 205 din 24 martie 2014, modificată și completată ulterior	Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007	- prevede protecția copiilor și asigurarea unui mediu familial echilibrat, cu un atașament sigur, care să asigure copilului o dezvoltare personală pozitivă, fapt care influențează semnificativ atât rezultatele școlare, cât și evoluția sa emoțională
Legea Învățământului Preuniversitar 198/2023, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 613 din 05 iulie 2023	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Avizului asupra proiectului de lege pentru modificarea Legii Învățământului: nr. 1698 din 27.12.2002, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 185-189, p. 120	- prevede aspecte ale organizării sistemului de învățământ privind educația timpurie

	Lege pentru modificarea și completarea Legii învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995: nr. 1589-XV din 26.12.2002, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2003, nr. 3-5, p. 11. Codul Educației nr. 152/2014, publicat în Monitorul Oficial nr. 319-324 intrat în vigoare 23.11.2014	- prevede aspecte ale organizării sistemului de învățământ privind educația timpurie, actualizate
Regulamentul de Organizare și Funcționare a Învățământului Preșcolar, adoptat prin O.M. nr. 4464 din 7.09.2000	Regulamentul instituției de educație preșcolară, emis de Colegiul Ministerului Educației, Hotărârea nr. 8.5 din 16 decembrie 2010, Ordinul Ministerului Educației nr. 04 din 4 ianuarie 2011	- prevede aspecte ale organizării sistemului de învățământ privind educația timpurie
	Regulamentul instituției de învățământ „Grădiniță - Școală primară”, emis de Colegiul Ministerului Educației, Hotărârea nr. 8.7 din 16 decembrie 2010, Ordinul Ministerului Educației nr. 04 din 4 ianuarie 2011	- prevede aspecte concrete, particulare ale organizării sistemului de învățământ privind educația timpurie și accesul către învățământul primar, ca element de continuitate
	Regulamentul cu privire la organizarea obligatorie a pregătirii copiilor către școală de la vârsta de 5 ani, emis de Colegiul Ministerului Educației, Hotărârea nr. 8.6 din 16 decembrie 2010, Ordinul Ministerului Educației nr. 07 din 4 ianuarie 2011	- are în vedere asigurarea cuprinderii obligatorii a preșcolarilor de 5 ani în sistemul de învățământ și organizarea învățării pentru această vârstă
Ordinul ministrului Educației nr. 4.430/2023 – Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, publicat în Monitorul Oficial nr. 503 din 8 iunie 2023	Regulamentul de organizare și funcționare a Centrelor Comunitare de Dezvoltare Timpurie a copiilor de 3-6(7) ani. Hotărârea Guvernului nr. 567 din 10.09.09, publicată în Monitorul Oficial nr. 144-147 (3477-3480) din 18.09.2009	- prevede aspecte detaliate ale organizării activității instituțiilor de educație timpurie
	Strategia națională și Planul național de acțiuni EDUCAȚIE PENTRU TOȚI pentru anii 2004–2015, aprobate prin Hotărâre de Guvern nr. 410 în 2003 și, respectiv, 2004	- are în vedere modalități de extindere a integrării copiilor în sistemul de învățământ, începând cu educația timpurie
	Regulamentul de atestare a cadrelor de conducere din învățământul preuniversitar, publicat în Buletin Informativ, nr. 4/2003, p. 49	- prevede accesul și atribuțiile personalului de conducere, inclusiv pentru instituțiile de educație timpurie
	Regulamentul de atestare a cadrelor didactice, modificat și completat, aprobat prin ordinul MET nr. 580 din 7 septembrie, 2007	- reglementează formarea cadrelor didactice și accesul acestora pe posturi din educația timpurie
Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Educației 438/4.629 din 13 august 2021 privind asigurarea asistenței medicale a preșcolarilor, elevilor din unitățile de învățământ preuniversitar și studenților din instituțiile de învățământ superior pentru menținerea stării de sănătate a colectivităților și pentru promovarea unui stil de viață sănătos, publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 826 din 30 august 2021	Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Învățământului nr. 239/380 din 1 noiembrie 1996 Cu privire la asigurarea medico-sanitară a copiilor din instituțiile preșcolare (Pachet de documente).	- are în vedere aspecte ale asigurării unui mediu sănătos pentru buna dezvoltare a copiilor în educația timpurie

	Ordinul nr. 77 din 22.02.2013. Cu privire la Procedura de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului	- prevede modul de acțiune în scopul protejării copiilor de către lucrătorii instituțiilor de învățământ, inclusiv în educația timpurie
Secțiunea a II-a din Legea Învățământului Preuniversitar nr. 198/2023, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 613 din 05 iulie 2023	HG nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 114-116 din 15.07.2011	- reglementează aspecte ale educației incluzive, implicit pentru educația timpurie
	Programul de modernizare a sistemului educațional în Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr. 863 din 26 august 2005, publicat în Monitorul Oficial nr. 113-116 art. 936, din 26.08.2005	- elaborarea și implementarea noului sistem de acte normative pentru instituțiile de educație preșcolară
HG nr. 566/2022 privind aprobarea Metodologiei de organizare și funcționare a creșelor și a altor unități de educație timpurie antepreșcolară, publicată în Monitorul Oficial nr. 437 din 4 mai 2022		- reglementează organizarea și funcționarea creșelor și a altor unități de educație timpurie antepreșcolară
Metodologia de organizare și funcționare a serviciilor de educație timpurie complementare, aprobată prin HG nr. 1604/ 2022, publicată în Monitorul Oficial nr. 1276 din 30 decembrie 2022		- prezintă cadrul aplicativ de funcționare a serviciilor de educație timpurie complementare
Legea nr. 123 din 27 mai 2008 pentru o alimentație sănătoasă în unitățile de învățământ preuniversitar, publicată în Monitorul Oficial nr. 410 din 2 iunie 2008		- are în vedere asigurarea necesarului de nutrienți pentru o creștere optimă a copiilor din educația timpurie
Normele de igienă privind unitățile pentru ocrotirea, educarea, instruirea, odihna și recreerea copiilor și tinerilor, din 25.08.2020, publicate în Monitorul Oficial, Partea I nr. 787 din 28 august 2020		- delimitează cadrul normativ pentru asigurarea stării de sănătate a copiilor din educația timpurie
Ordin nr. 4143/2022 pentru aprobarea Standardelor privind materialele de predare-învățare în educația timpurie și a Normativului de dotare minimală pentru serviciile de educație timpurie a copiilor de la naștere la 6 ani, publicat în Monitorul Oficial nr. 690 din 11 iulie 2022		- reglementează aspecte ale dotărilor minime și caracteristici ale resurselor materiale din instituțiile de educație timpurie
	<i>Cadrul de referință al Educației timpurii din Republica Moldova 2018, aprobat la Consiliul Național pentru Curriculum prin Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1592 din 25.10.2018</i>	- relevă modul de organizare și de desfășurare a învățământului în unitățile de educație timpurie
<i>Curriculum pentru educația timpurie 2019, Anexa la ordinul ministrului Educației Naționale nr. 4.694/2.08.2019, publicat în Monitorul Oficial nr. 686 din 20 august 2019</i>	<i>Curriculum pentru educație timpurie 2019, aprobat la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației nr. 20/2018)</i>	- reglementează viziunea asupra derulării învățării în educația timpurie

<p><i>Suport pentru explicitarea și înțelegerea unor concepte și instrumente cu care operează curriculumul pentru educație timpurie 2019</i></p>	<p><i>Ghid de implementare a Curriculumului pentru Educația Timpurie și a Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani din perspectiva Cadrului de Referință pentru Educația Timpurie, Aprobate la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 283 din 20.03.2019)</i></p>	<p>- detaliază modul de implementare a viziunii asupra derulării învățării în educația timpurie (metodologie)</p>
<p><i>Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani – 2010, anexa la Ordinul ministrului Educației nr. 4628/07.06.2024.</i></p>	<p><i>Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani, aprobate de către Consiliul Național pentru Curriculum (CMC) la 23 august 2010.</i></p>	<p>- oferă repere comportamentale orientative pentru aprecierea progresului copiilor în educația timpurie</p>
	<p><i>Metodologia de monitorizare și evaluare a dezvoltării copilului în baza standardelor de învățare și dezvoltare a copilului (vârsta 1,5-7 ani), aprobată prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1939 din 28.12.2018</i></p>	<p>- detaliază aspecte ale evaluării copiilor în educația timpurie</p>
	<p><i>Evaluarea dezvoltării copilului – ghid metodologic, aprobată prin decizia Consiliului Național pentru Curriculum din 30.01.2015</i></p>	<p>- detaliază aspecte ale evaluării copiilor în educația timpurie, oferind și aspecte teoretice</p>

Referitor la organizarea nivelului de educație timpurie, documentele reglatoare care vizează acest aspect menționează că ambele sisteme de învățământ cuprind nivelul antepreșcolar și nivelul preșcolar, cu diferența că, în România, nivelul antepreșcolar este de la 0 la 3 ani, iar în Republica Moldova de la 0 la 2 ani, restul fiind cuprins în nivelul de învățământ preșcolar. O altă diferență, la nivel structural, a organizării educației timpurii este că, în România, grupa pregătitoare se organizează în învățământul primar, ca și clasă pregătitoare, iar în Republica Moldova se regăsește în cadrul instituțiilor de învățământ preșcolar [4, art. 23; 5, art. 15; 6, art. 20].

Din documentele care cuprind strategii, rezoluții, recomandări, decizii cu privire la aspectele menționate în Tabelul 1, se remarcă orientarea educării celor mici către construirea unei personalități creatoare, independente, care să permită adaptarea la schimbări și provocări prin soluționarea de probleme, dezvoltarea rezilienței și a capacității de a sesiza soluții mult mai ușor în situații diverse. Aceste aspecte se regăsesc în conținuturile documentelor studiate, prezentate în Tabelulele 1-3, fapt care certifică orientarea dată de idealul educațional actual. Pe lângă documentele menționate în Tabelul 1, se adăugă Strategia (Agenda) Lisabona care stabilea, în al doilea raport din decembrie 2006, intitulat „Un an de rezultate”, patru domenii prioritare de acțiune: **investiții în cunoaștere și inovare**, reducerea presiunii administrative pentru IMM, modernizarea pieței muncii și energia și schimbările climatice.

În 2020, J.M. Barroso, Președintele Comisiei Europene, afirma că „într-o lume aflată în permanentă schimbare, UE dorește să devină o economie inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Aceste trei priorități se sprijină reciproc și sunt în măsură să ajute UE și statele membre să obțină un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă, de productivitate și de coeziune socială” [7]. În practică, Uniunea a stabilit cinci obiective majore care urmează să fie îndeplinite până în 2020. Aceste obiective sunt ocuparea forței de muncă, **inovarea**, educația, incluziunea socială și mediul/energia.

În recomandarea Parlamentului European și a Consiliului 2008/c 111/01 privind stabilirea Cadrului european al calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții, abilitățile sunt descrise ca fiind cognitive (implicând utilizarea gândirii logice, **intuitive și creative**) sau practice (implică dexteritate manuală și utilizarea de metode, materiale, unelte și instrumente), iar rezultatele învățării relevante, corespunzătoare nivelurilor de calificare (de la 5 la 8) denotă, pentru aceste abilități, ca un element comun, **inovarea**.

Decizia 1350/2008/EC a Parlamentului European și a Consiliului privind desemnarea anului 2009 drept **Anul European al Creativității și Inovării** are ca scop promovarea, prin învățarea de-a lungul vieții, a abilităților creative și inovatoare pentru toți. Două dintre cele cinci obiective specifice sunt promovarea creativității în sensul inițiativei încă de la vârste mici

prin educație formală, non-formală și informală și încurajarea creativității și inovării atât în organizații publice, cât și private.

La nivel național, în Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, Orizonturi 2013-2020-2030, unul dintre cele patru obiective-cheie este „prosperitatea economică, prin promovarea cunoașterii, **inovării** și competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate prin ocuparea unor locuri de muncă bine plătite”. În partea a III-a, două capitole cuprind Educația și formarea profesională și Cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, **inovarea**.

În România există ocupația de **manager inovare**, a cărei competențe sunt cuprinse în Standardul Ocupațional din 2008, cod COR 241941.

Analizând documentele legislative din România și din Republica Moldova din perspectiva finalităților urmărite în sensul dezvoltării creativității, au fost identificate un șir de aspecte de conținut care promovează acest demers (Tabelul 2).

Din cele menționate în Tabelul 2, concluzionăm că orientarea sistemului de învățământ, atât în România, cât și în Republica Moldova, are în vedere dezvoltarea unor capacități care să îi permită indi-

Tabelul 2

Aspecte privind dezvoltarea creativității, cuprinse în documente legislative din România și din Republica Moldova

Finalități ale educației	România: Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023	Republica Moldova: Codul Educației nr. 152/2014
Misiunea educației	„Misiunea învățământului preuniversitar este aceea de asigurare a condițiilor și a cadrului necesar pentru atingerea potențialului de dezvoltare al fiecărui beneficiar primar al educației, atât din punct de vedere cognitiv, socioemoțional, profesional, civic, cât și în domeniul antreprenoriatului, astfel încât acesta să participe activ și creativ la dezvoltarea societății , având sentimentul apartenenței naționale și europene.”	„a) satisfacerea cerințelor educaționale ale individului și ale societății; b) dezvoltarea potențialului uman pentru a asigura calitatea vieții , creșterea durabilă a economiei și bunăstarea poporului”
Idealul educațional	„Idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală , pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii.”	„Idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare , care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune , fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și univesale asumate.”
Principiile fundamentale ale educației	„c) principiul relevanței – presupune o ofertă educațională realistă, actualizată și corelată cu nevoile elevilor de dezvoltare personală, cu domeniile de cunoaștere, cu valorile socioculturale și cu cerințele pieței muncii; d) principiul eficienței – în baza căruia se urmărește obținerea de rezultate educaționale preconizate, prin gestionarea resurselor existente; k) principiul libertății de gândire; m) principiul centrării educației pe beneficiarii primari ai acesteia – vizează orientarea întregului sistem educațional către nevoile educaționale, socioemoționale, de sănătate fizică și mintală, ținând cont de experiențele și capacitățile elevilor, printr-o abordare flexibilă și personalizată a curriculumului școlar, prin promovarea gândirii critice, învățării active, contextuale și responsabile.”	„c) principiul relevanței – în baza căruia educația răspunde nevoilor de dezvoltare personală și social-economice; d) principiul centrării educației pe beneficiarii acesteia; e) principiul libertății de gândire”

vidului integrarea în viața socială, în câmpul muncii și satisfacerea trebuințelor proprii, în raport cu mediul extern, prin dezvoltarea creativității, începând cu abilitățile adaptative și cu capacitatea de rezolvare de probleme, ajungând la produse noi, inedite pentru copii, dar cu valoare aplicativă justificată. Modificările în structura de personalitate și în acțiunile individuale se realizează ca răspuns la cerințe externe sau necesități interne, prin adaptare, inovare, transformare, căutare și găsire de soluții fără de care nu ar fi posibil progresul. Din această perspectivă, demersul de dezvoltare a creativității trebuie început de timpuriu, întrucât perioada din copilărie corespunzătoare educației timpurii este considerată drept cea mai favorabilă pentru realizarea unor achiziții fundamen-

tale construcției unei personalități adaptate, inovatoare și eficiente.

Toate acestea se realizează printr-o abordare holistică a dezvoltării personalității individului, pe nivele de vârstă, care vizează continuitatea între ele, urmărind competențe comune. Cuvintele-cheie identificate în finalitățile prezentate în Tabelul 2 se referă la participarea activă, creativitate, spirit de inițiativă, independență în gândire și în acțiune, competențe, abilități, atitudini și valori care permit adaptarea la viața socială și economică.

În ceea ce privește aspectele care fac referire la dezvoltarea creativității, regăsite în curriculumul pentru educație timpurie din ambele țări, desprindem următoarele (Tabelul 3).

Tabelul 3

Aspecte ale creativității prezente în Curriculumul pentru Educație Timpurie din România și din Republica Moldova

Aspecte de conținut	Curriculumul pentru Educația Timpurie din România	Curriculumul pentru educație timpurie din Republica Moldova
Cadrul de referință al educației timpurii	„Sprijinirea dezvoltării copiilor într-un mod holistic, prin practici educaționale și de îngrijire care permit copiilor să-și atingă întregul potențial, permițând totodată educatorilor să-și personalizeze abordarea în funcție de interesele, necesitățile și potențialul fiecărui copil” [1, p. 4].	„Educația timpurie, în sistemul de învățământ din Republica Moldova, se bazează pe abordarea holistică a dezvoltării copilului și abordarea centrată pe copil în procesul educațional. De aceea, dezvoltarea fizică, socio-emoțională, cognitivă și a limbajului în copilărie constituie aspecte decisive pentru viitorul adult” [2, p. 6]. Curriculumul „încurajează creativitatea , dezvoltarea auto-controlului și realizarea cu succes a proiectelor” [8, p. 42]. „Învățarea semnificativă/.../ se realizează prin - autonomie; - deservire personală; - abilități sociale; - abilități de comunicare; - libertate în activitate; - creativitate” [8, p. 30].
Principiile fundamentale ale educației timpurii	„Principiul educației centrate pe copil (cunoașterea, respectarea și valorizarea unicității copilului, a nevoilor, trebuințelor și caracteristicilor acestuia); Principiul respectării drepturilor copilului (dreptul la educație, dreptul la liberă exprimare etc.); Principiul învățării active (crearea de experiențe de învățare în care copilul participă activ și poate alege și influența modul de desfășurare a activității); Principiul dezvoltării integrate (printr-o abordare integrată a activităților , multidisciplinară/ interdisciplinară)” [1, p. 4].	„Principiul educației centrate pe copil – respectarea și valorizarea unicității copilului, a nevoilor, trebuințelor și caracteristicilor acestuia; Principiul respectării drepturilor copilului – dreptul la educație, dreptul la liberă exprimare etc.; Principiul învățării active – crearea situațiilor de învățare în care copilul este autorul propriei învățări ; Principiul dezvoltării integrate – printr-o abordare integrată a activităților transversale: corelarea domeniilor de activitate cu domeniile de dezvoltare a copilului” [9, p. 7].

Principii orientative pentru practica didactică	„Principiul individualizării; Principiul învățării bazate pe joc; Principiul diversității contextelor și situațiilor de învățare ; Principiul alternării formelor de organizare a activității” [1, p. 5].	„Principiul individualizării; Principiul învățării bazate pe joc; Principiul diversității contextelor și situațiilor de învățare ; Principiul alternării formelor de organizare a activității” [9, p. 8].
Noțiuni-cheie	- educație timpurie; - abordare holistică a copilului; - activități integrate ; - starea de bine a copilului; - curriculum centrat pe comportamente ; - corelarea domeniilor de dezvoltare cu categoriile de activitate din Activitățile pe domenii experiențiale ; - bucuria și plăcerea de a învăța prin joc; - mediu educațional securizat; - parteneriat socio-educational.	- educație timpurie; - abordare holistică a copilului; - activități integrate ; - stare de bine a copilului; - curriculum centrat pe competențe ; - corelarea domeniilor de dezvoltare cu domeniile de activitate ; - bucuria și plăcerea de a învăța prin joc; - mediu educațional securizat; - parteneriat socio-educational” [9, p. 8].
Comportamente	Corelate cu domeniile de dezvoltare și dimensiunile dezvoltării	-
Competențe	Premise ale competențelor-cheie , dezvoltate pe parcursul școlarizării ulterioare: „Dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a personalității copilului, în funcție de ritmul propriu și de trebuințele sale, sprijinind formarea autonomă și creativă a acestuia. Dezvoltarea capacității de a interacționa cu alți copii, cu adulții și cu mediul pentru a dobândi cunoștințe, deprinderi, atitudini și conduite noi; Încurajarea explorărilor, exercițiilor, încercărilor și experimentărilor, ca experiențe autonome de învățare; Descoperirea, de către fiecare copil, a propriei identități, a autonomiei și dezvoltarea unei imagini de sine pozitive; Sprijinirea copilului în achiziționarea de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini necesare la intrarea în școală și pe tot parcursul vieții” [1, p. 14].	Competențele-cheie/transversale: „1. Competențe de comunicare 2. Competențe civice, sociale, morale 3. Competențe interpersonale, acțional-strategice 4. Competențe culturale, interculturale, artistice 5. Competențe antreprenoriale 6. Competențe digitale 7. Competența de a învăța să înveți pe parcursul întregii vieți 8. Competențe de bază/specifice din cadrul domeniilor de activitate” [9, p. 10].
		„ Competențe generale: 2. Deschiderea spre învățare continuă, manifestând activism, creativitate și responsabilitate; 4. Manifestarea premiselor necesare la intrare în școala primară: comportament psihosocial, emoțional, autocontrol, abilități cognitive, psihomotorii și de comunicare. <i>Competențe specifice</i> <i>Unități de competență</i>
Domenii	-	„ Domenii de activitate: - Sănătate și motricitate; - Eu, familia și societatea; - Limbaj și comunicare; - Științe; - Arte” [9, p. 11].

	<p><i>Domenii de dezvoltare:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dezvoltare cognitivă; 2. Dezvoltare socio-emoțională; 3. Dezvoltare fizică, a sănătății și igienei personale; 4. Dezvoltarea limbajului și a comunicării. 	<p><i>Domenii de dezvoltare:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății; 2. Dezvoltarea personală, emoțională și socială; 3. Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii; 4. Dezvoltarea cognitivă [9, p. 11].
	<p>5. Dezvoltarea capacităților și atitudinilor în învățare.</p> <p><i>Dimensiuni ale dezvoltării</i></p> <p><i>Comportamente</i></p> <p><i>Activități pe domenii experiențiale:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Domeniul Psihomotric; - Domeniul Știință; - Domeniul Limbă și comunicare; - Domeniul Estetic și creativ; - Domeniul Om și societate [5, p. 13]. 	
Dimensiunea strategică	-	<p>„• Metode de comunicare (conversația euristică și catehetică, problematizarea, povestirea, descrierea, explicația ș.a.);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Metode de explorare directă și indirectă (observația, studiul de caz, experimentul, demonstrația, modelarea ș.a.); • Metode de acțiune reală și simulativă (exerciții, lucrări practice, activități creative, joc de rol, învățarea prin simulare ș.a.)” [9, p. 125].
Planul-cadru de învățământ	<p>Nivel antepreșcolar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Activități tematice:</i> Jocul, Activități artistice și de îndemânare, Activități de muzică și mișcare, Activități de creație și de comunicare, Activități de cunoaștere, Activități în aer liber - <i>Rutine și tranziții,</i> - <i>Jocuri și activități liber-alese:</i> Biblioteca, Colțul căsuței/Joc de rol, Construcții, Știință, Arte, Nisip și apă și altele. <p>Nivel preșcolar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Activități pe domenii experiențiale:</i> Domeniul Limbă și Comunicare: Educarea limbajului; Domeniul Științe: Activitate matematică și Cunoașterea mediului; Domeniul Estetic și Creativ: Educație plastică și Educație muzicală; Domeniul Om și Societate: Activitate practică și Educație pentru societate; Domeniul Psihomotric: Educație fizică - <i>Jocuri și activități liber-alese:</i> Biblioteca, Colțul căsuței/Joc de rol, Construcții, Știință, Arte, Nisip și apă și altele. - Activități pentru dezvoltare personală. 	<p>Nivel antepreșcolar și preșcolar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Activități de dezvoltare personală</i> - <i>Activități integrate:</i> <i>Activități comune:</i> <p>Domeniul Sănătate și motricitate: Educație pentru sănătate și Educație fizică;</p> <p>Domeniul Eu, familia și Societatea: Dezvoltare personală și Educație pentru societate;</p> <p>Domeniul limbaj și comunicare: Educație pentru limbaj și comunicare;</p> <p>Domeniul științe și tehnologii: Formarea reprezentărilor elementare matematice, Educație pentru mediu, Educație digitală;</p> <p>Domeniul Arte: Educație plastică și Educație muzicală.</p> <p>și <i>Activități în centre de interes:</i> Bibliotecă, Științe, Arte, Construcții, Joc de rol, Apă și Nisip [9, p. 13]</p> <p>„Activitățile integrate conțin atât activități comune cu copiii, cât și activități în centrele de interes” [10, p. 122]</p> <p>„Activitățile din centrele de interes se realizează în funcție de tema zilei, obiectivele operaționale planificate de către educator/educatoare și de vârsta copiilor (3-7 centre deschise concomitent, în funcție de obiectivele propuse, resursele disponibile, iar în unele cazuri, și de numărul de copii prezenți). /.../ Centrele vor fi deschise toată ziua, se va reveni la ele ori de câte ori va dori copilul” [9, p. 122].</p>

Pornind de la cadrul de referință al educației timpurii, cuprins în documentele curriculare, continuând cu principiile fundamentale, ajungând la noțiuni-cheie, comportamente/competențe și elemente aplicative ale planului de învățământ, se constată o orientare a învățământului antepreșcolar și preșcolar către dezvoltarea integrală, armonioasă a copiilor, din perspectiva tuturor domeniilor detaliate de cele două curricula, având în vedere nu doar dezvoltarea cognitivă, ci și dezvoltarea afectivă și psihomotorie.

Deși principiile didactice și categoriile de activități oferă o continuitate în ceea ce privește corelarea cu programele mai vechi, abordarea integrată a activităților creează premisele dezvoltării creativității preșcolarilor prin stimularea autonomiei în acțiune, aspect regăsit și accentuat inclusiv în modelele de proiectare din documentele curriculare. Cu toate că în cele două curricula există diferențe în ceea ce privește competențele (Republica Moldova) față de comportamentele ca premise ale formării competențelor (România), ambele au în vedere formarea autonomă și creativă a copilului pe latura acțional-strategică, dezvoltarea abilităților sociale care să îi permită acestuia extinderea mediului de cunoaștere și investigare prin intermediul interacțiunilor, toate bazate pe o mare varietate de categorii de activități, orientate prin intermediul domeniilor de dezvoltare.

Deși în Curriculumul pentru educație timpurie din România nu se regăsesc competențe ca elemente orientative în proiectarea și desfășurarea activităților, identificăm dimensiuni ale dezvoltării și comportamente pe care preșcolarul trebuie să le manifeste la finalul grădiniței. Utilizarea conceptului de „comportamente”, și nu de „competențe”, ca în Curriculumul din Republica Moldova, se argumentează prin faptul că, din punct de vedere psihologic, „competența implică existența unor scheme cognitive și pattern-uri de comportament, deci un nivel de dezvoltare superior celui atins de copii în etapa 0-3 ani și chiar 3-6 ani”.

În Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind stabilirea Cadrului European al calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (Jurnalul Oficial C 111 din 06.05.2008), competența este descrisă din perspectiva responsabilității și a autonomiei, drept „capacitate dovedită de a utiliza cunoștințe, abilități și capacități personale, sociale și/sau metodologice în situații de muncă sau de studiu și pentru dezvoltarea profesională și personală” [1, p. 14].

Comportamentele cuprinse în Curriculumul pentru educație timpurie din România sunt abordate ca fiind premise ale competențelor-cheie care vor fi urmărite în nivelurile superioare ale sistemului de

învățământ (primar, gimnazial, liceal) și pe tot parcursul vieții, fiind inspirate din *Repererele fundamentale în învățarea și dezvoltarea copilului de la naștere la 7 ani*. Faptul că în ambele curricula sunt menționate domenii de dezvoltare cu conținut similar și domenii de activitate/experiențiale echivalente denotă o apropiere și un interes comun al celor două țări pentru dezvoltarea holistică a preșcolarilor. Diferențierea, în Curriculumul din România a activităților comune ale antepreșcolarilor față de preșcolari indică o atenție sporită pentru particularitățile de vârstă ale copiilor. Metodele care constituie fundamentul dimensiunii strategice a dezvoltării creativității preșcolarilor îi conduc pe aceștia către explorare, investigare și realizarea unor acțiuni creative, învățare prin simulare, prin încercare și eroare etc.

Existența unei varietăți de categorii de activități în planul de învățământ, precum și faptul că acestora li se acordă intervale de timp pentru organizarea și desfășurarea lor, facilitează dezvoltarea creativității preșcolarilor prin temele anuale și săptămânale abordate, proiectarea și realizarea activităților în manieră integrată, lucrul pe centre de interes, aplicarea metodei proiectelor la vârstele timpurii, toate stând la baza atingerii dezideratelor celor două curriculumuri, în scopul dezvoltării plene a preșcolarilor. În plus, curriculumul din Republica Moldova menționează un număr exact de activități comune.

CONCLUZII

Creativitatea este o componentă importantă a personalității, iar valorificarea în acest sens a potențialului primilor ani de viață, considerați cei mai prolifici în produse creative, dar și cei mai oportuni în dezvoltarea laturilor personalității copilului, constituie una dintre prioritățile învățământului timpuriu. Acțiunile orientate spre dezvoltarea creativității copiilor din educația timpurie sunt actuale și binevenite, fiind reglementate cu multă responsabilitate și interes prin documentele de politici educaționale naționale, accentuând rolul acestora în viața fiecărui membru al societății. Regândirea sistemului de învățământ ca o continuare a demersurilor de la un nivel de învățământ la altul, cu o finalitate la încheierea formării obligatorii, constituie un alt element de viziune holistică asupra dezvoltării copiilor. Idealul educațional actual accentuează continuitatea demersului educațional de la un nivel de învățământ la altul și evidențiază aspecte ale dezvoltării unei personalități autonome, creative și implicate, ușor de adaptat în mediul social și în câmpul muncii. Inclusiv abordarea integrată a activităților, fie că se realizează la nivel tematic sau la nivelul conținuturilor, duce

la perceperea globală a informațiilor de către copii, la posibilitatea realizării transferului de idei, noțiuni și acțiuni în situații variate, la rezolvarea de probleme și găsirea de soluții în momente de dificultate, neprevăzute. Astfel, Curriculumul pentru educație timpurie, atât cel din România, cât și cel din Republica Moldova, cumulează direcții de abordare a dezvoltării copilului din documente legislative la nivel național și asigură, prin instituțiile de învățământ aferente, un parcurs educațional coerent, deschis și inovativ, într-un mediu sigur și stimulativ pentru copii.

BIBLIOGRAFIE

1. Ministerul Educației Naționale. Curriculum pentru educație timpurie. București, 2019. 42 p.
2. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Cutasevici A.; Crudu V. (coord.). Cadrul de referință al educației timpurii din Republica Moldova. Chișinău: Lyceum, 2018. 76 p.
3. Zlate, M. Fundamentele psihologiei. Iași: Polirom, 2009. 336 p.
4. Ministerul Educației Naționale, Legea Educației Naționale nr. 1/2011. În: Monitorul Oficial, Partea I, nr. 18, din 10.01.2011.
5. Parlamentul României, Ministerul Educației, Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023. În: Monitorul Oficial, nr. 613, din 5.06.2023.
6. Ministerul Educației Naționale, Codul educației nr. 152/2014. În: Monitorul Oficial nr. 319-324, din 24.10.2014
7. Simon, O. Creativitate, inovare și formare de abilități „portabile”, 2022, [online], consultat în <https://asociatiagetica.ro/creativitate-inovare-s%CC%A7i-formare-abilita%C%86t%CC%A7i-portabile/> (consultat: 5.04.2023).
8. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Vrâncianu M. (coord.). Metodologia de monitorizare și evaluare a dezvoltării copilului în baza standardelor de învățare și dezvoltare a copilului (vârsta 1,5-7 ani). Aprobata prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1939 din 28.12.2018. Chișinău, Republica Moldova, 2018. 121 p.
9. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Cutasevici, A., Crudu, V. (coord.). Curriculum pentru educație timpurie. Chișinău: Lyceum, 2019. 128 p.
10. Mătășaru, M. Secrete metodice în didactica preșcolară. Bacău: Rovimed Publishers, 2020. 299 p.

Inessa Țăpina. *Natură moartă*, 1995, ulei pe pânză, 103 × 68 cm.